

Smysl života a filosofie / Filosofie a životní smysl

Filosofie, pokud si dobře rozumí, nechce – a ani nemůže – být „vědou“, ale nemůže – a ani nechce – být jen hravou non-disciplínou, jen zkusmo se pokoušející o nejružnější přístupy ke skutečnostem. Něco z jakési „hravosti“ si ovšem musí osvojit, ale asi tak, jako si opravdový život musí osvojit něco z hravosti, aniž by tím přestal být čímsi vskutku vážným, tj. opravdovým životem, nikoli pouhou hrou. Ono se to vlastně ukazuje už v oné zvláštní spjatosti filosofie se životem a života s filosofií. Možná, že se to bude někomu zdát příliš provokativní nebo aspoň silně nepřiměřené, ale snad to tak můžeme říci: ve filosofii jde o život, ne o pouhou intelektuální zajímavost a hru, a na druhé straně v životě nejde vposledu o život, ale – budiž nám to dovoleno říci (korektury si necháme na později, ale začneme s tím hned) – o filosofii. Nesmíme tomu ovšem rozumět tak, že filosofie resp. filosofování je cílem, smyslem života; tak tomu jistě není. Ale život se ani sám k sobě, tj. ve svém sebepochopení, nemůže dostat bez filosofování a bez filosofie jako něčeho nikoli pouze individuálního a „subjektivního“. Život, aspoň ve své vyšší podobě, potřebuje ke svému životu nutně také životní smysl; jen na nižších úrovních takový smysl jakoby předpokládá, žije v něm a z něho, vytváří a šíří smysl také kolem sebe, ale jistě nikoli ze sebe, ale nedokáže se ke smyslu vztáhnout. To je možné jen ve vědomí, v myšlení, v soustředěné myšlenkové práci – a tedy ve filosofování. Na úrovni vědomí a myšlení je proto filosofování nezbytné; bez něho zůstává život vcelku jakoby bez něčeho životě podstatného, totiž jakoby beze smyslu. Život má nepochybně smysl, náleží to k jeho bytostné povaze, k jeho bytostnému určení; ale tam, kde život dosahuje schopnosti si vůbec uvědomovat, a zejména schopnosti si uvědomovat sám sebe (což znamená ovšem, že sám sebe si uvědomující jedinec si uvědomuje nejen sám sebe, ale svůj život a tím nutně i život vůbec), musí se pokoušet nějak vyhledávat a nacházet právě smysl svého života, a to nemůže bez rozvažování o smyslu života vůbec, a o smyslu skutečnosti vůbec, o smyslu všeho (a také o tom, co to vlastně ten „smysl“ je a jako se k němu dokáže život vztáhnout, či možná lépe, jak se ten smysl vztahuje k životu vůbec, ale také k životu jednotlivce, tj. např. k mému vlastnímu individuálnímu životu). A protože toto platí nejen pro život filosofa jako filosofujícího profesionála, ale pro život každého člověka, znamená to zároveň, že potřeba filosofovat je – nebo se aspoň musí stát – potřebou obecnou, tedy potřebou, splnitelnou a zvládnutelnou pro každého trochu víc myslícího člověka. Filosofování jako vysoce náročná specializace nemůže být závazná pro každého, ale zároveň se nesmí stát jakousi pro běžného člověka nedosažitelnou nebo snad i zakázanou oblastí. Filosofie musí být pěstována na oněch vysokých úrovních a v nejnáročnějších laboratorních podobách, ale její těžiště se nesmí natrvalo do takových laboratoří přesunout. Hlavní a rozhodující místo filosofie a jejích úkolů trvale jest a zůstává na veřejnosti, v obci, na náměstích a ulicích, v biotopech každodennosti, ovšem aniž by to pro způsob filosofování znamenalo jakýkoli typ ústupků pragmatičnosti, tj. aniž by to znamenalo změkčení těch zásadních primárních norem, které nutně platí univerzálně a nikoli jen pro vybrané.

(Písek, 141113-1.)